

Таємничий візит

Марк Твен

ТАЄМНИЧИЙ ВІЗИТ

Коли я влаштувався як слід, першим, хто завітав до мене, був добродій, який назвався експертом і сказав, що має відношення до Департаменту внутрішніх зборів США. Я відповів, що досі ще ніколи не чув про таку галузь комерції, але все одно дуже радий його бачити, – то чи не зволить він сісти? Він сів. Я не знав, про що мені з ним розмовляти, хоча й відчував, що людина, досягши почесного становища домовласника, має бути балакуча, проста у поводженні й товариська. Отож, не знайшовши іншої теми для розмови, я спитав, чи не збирається він відкрити крамницю десь у нашій околиці.

Він відповів, що збирається. (Я сподівався, що він між іншим згадає, які саме товари думає продавати, бо мені не хотілось показати свою необізнаність).

– Як справи? – зважився я запитати.

– Так собі, – відказав він.

Тоді я сказав, що ми з дружиною якось заглянемо до нього, і якщо його фірма нам сподобається, він може вважати нас своїми постійними клієнтами.

Він сказав, що його заклад нам, безперечно, сподобається, що в майбутньому ми тільки ним і вдовольнятимемось. За його словами, він ще зроду не зустрічав людини, що пішла б шукати іншого представника тієї самої професії, мавши з ним справу хоча б один раз.

Це трохи відгонило хвастощами, але, залишаючи поза увагою таку цілком природну ваду, властиву всім нам, він здавався мені людиною порядною.

Не скажу, як саме це сталося, але мало-помалу ми, так би мовити, обидва відтанули й порозумілися, і тоді все пішло як по писаному.

Ми говорили, говорили, говорили, – тобто переважно говорив я; і реготали, реготали, реготали, – тобто переважно реготав він. Але я весь час був насторожі – моє вроджене лукавство крутилося "на повний хід", як кажуть корабельні машиністи. Незважаючи на його двозначні відповіді, я вирішив вивідати геть-чисто все про нього і то в такий спосіб, щоб він нічого й не завважив. Я задумав спіймати його в хитромудру пастку: от розповім йому про свої власні справи, і він, цілком природно, так розпалиться від вибуху цієї спокусливої відвертості, що забуде про обережність і розповість мені все про себе раніше, ніж устигне запідозрити, куди я гну. Подумки я сказав собі: "Сину мій, ти ще не знаєш, у пазури якого хитрого лиса попав". А вголос зауважив:

– Ану вгадайте, скільки я заробив на публічних лекціях за цю зиму й минулу весну?

– Та ні вже, де там, їй-бо, мені це не вдасться. Ану стривайте, дайте зміркувати. Ну, може, близько двох тисяч доларів? Але ж ні, ні, сер! Я знаю, що ви не могли виручити так багато. Скажімо, тисячу сімсот, га?

– Ха-ха! Так я й знав, що не вгадаєте. Мої прибутки від лекцій за минулу весну й цю

зиму становлять чотирнадцять тисяч сімсот п'ятдесят доларів. Що ви на це скажете?

- О, це неймовірно, просто неймовірно! Дайте-но я запишу. І ви кажете, що це ще не все?

- Все?! Господь з вами! Та сюди ж іще треба додати мій прибуток від "Щоденного Військового Кличу" за чотири місяці - приміром, приміром,- ну, добре, що ви скажете, наприклад, про вісім тисяч?

- Що я скажу? Лишенько, та я скажу, що сам хотів би поплавати в такому океані багатства! Вісім тисяч! Я запишу. Подумати лишень! І крім усього цього, як я розумію, ви мали ще й інші надходження?

- Ха-ха-ха! Та ми з вами вступили, так би мовити, лише у передмістя. Ось моя книжка "Простаки за кордоном" - ціна від трьох з половиною до п'яти доларів, залежно від обкладинки. Послухайте мене! Гляньте мені в очі! За останні чотири з половиною місяці ми продали дев'яносто п'ять тисяч примірників цієї книжки, не кажучи вже про попередній продаж. Дев'яносто п'ять тисяч! Прикиньте лиш. Середня ціна за один примірник, скажімо, чотири долари. Це майже чотириста тисяч доларів, сину мій. І я одержую з того половину.

- О багатостраждальний Мойсею! Це я неодмінно занотую. Чотирнадцять тисяч сімсот п'ятдесят... вісім... двісті... Разом, скажімо... ну, гаразд, загалом і в цілому виходить приблизно двісті тринадцять або двісті чотирнадцять тисяч доларів. Чи можливо це?

- Чи можливо? Та якщо тут і вийшла помилка, то тільки в інший бік. Двісті чотирнадцять тисяч готівкою - ось мій прибуток у цьому році, якщо я тільки вмію лічити.

Тут незнайомий добродій підвівся, щоб розпрощатися. І мене раптом неприємно вразила думка, що я, можливо, сповідався йому зовсім даремно, якщо не зважати на те, що мене приємно полестили його здивовані вигуки, під впливом яких я дуже перебільшив свої зиски. Але ж ні! В останню хвилину цей добродій вручив мені великий конверт і сказав, що в ньому міститься проспект, з якого я довідаюся про все, що стосується діла незнайомця, а сам він дуже щасливий мати мене своїм клієнтом. Правду кажучи, він пишатиметься тим, що обслуговує людину з такими величезними прибутками; раніше він був тієї думки, що в місті є кілька багатих людей, та ознайомившись із моїми справами, він зрозумів, що ті люди заледве зводять кінці з кінцями; їй-богу, нескінченно довга й нудна вічність пролягла відтоді, як він востаннє бачив так близько багату людину, розмовляв з нею і доторкався до неї своїми руками; тому він насилу може, стриматись, щоб не обійняти мене; ні, справді, він узяв би це за найбільшу ласку, якби я дозволив йому обійняти себе!

Це було так приємно, що я без усякого опору дозволив цьому простодушному незнайомцеві обхопити мене обіруч і пролити кілька миротворчих сліз на мою потилицю. Після цього він пішов.

Та тільки-но він ступив за поріг, я розпечатав конверт. Чотири хвилини я вивчав його вміст. Потім гукнув куховарку й сказав:

- Тримайте мене, бо зараз я зомлію! Млинці на сковорідці нехай перевертає Марія.

Потім, прийшовши до тями, я наказав збігати в шинок на розі й найняти там - з потижневою оплатою - мастака лаятись, щоб той сидів ночами і кляв незнайомця, а вдень допомагав у цьому мені, коли в мене вичерпається запас брутальних слів.

Але ж який то був негідник! Його так званий "проспект" був не що інше, як наймерзенніша податкова декларація з цілою низкою нахабних запитань про мої приватні справи, що займало майже повні чотири сторінки великого формату й дрібного друку,- запитань, треба визнати, поставлених з таким гідним подиву винахідництвом, що навіть найстаріша людина в світі не могла б зрозуміти, до чого вони гнуть,- запитань, свідомо розрахованих на те, щоб змусити вас у чотири рази перебільшити ваші справжні прибутки з остраху перед кривоприсяжництвом. Я шукав хоч якоїсь лазівки, та її, здавалося, зовсім не існувало. Запитання №1 накривало мене з усіма моїми прибутками так само легко, як парасолька може накрити мурашник...

"Які були ваші прибутки за минулий рік від будь-якої торгівлі, заняття або професії?"

І це запитання підпиралося тринадцятьма іншими такої самої міри інквізиторськими запитаннями, найпростіше з яких вимагало інформації про те, чи не вчинив я крадіжки з виломом або пограбування на великій дорозі і чи не заволодів шляхом ошуканства чи ще в якийсь інший таємничий спосіб майном, якого не вказано в переліку моїх прибутків за рубрикою №1.

Було незаперечно, що незнайомиць пошив мене в дурні. Це було аж надто ясно. Тому я пішов і найняв ще одного мастака на круті слівця.

Граючи на моєму марнославстві, незнайомиць спокусив мене засвідчити прибуток у двісті чотирнадцять тисяч доларів. Згідно з законом одна тисяча доларів не підлягає оподаткуванню. Це було єдине, чим я міг утішатися. Але ж це крапля в морі! Виходячи з п'яти законних відсотків, я мусив сплатити урядові десять тисяч шістсот п'ятдесят доларів прибуткового податку!

(Тут мушу зауважити, що я не зробив цього).

Я знайомий з одним дуже багатим чоловіком, в якого будинок - справжній палац, стіл - царський, витрати - величезні, і все ж таки цей чоловік зовсім не має прибутків, як я не раз пересвідчувався, проглядаючи податкові відомості. До нього я й пішов за порадою, попавши в біду. Він взяв у руки страшний перелік моїх прибутків, надів окуляри, взяв ручку і - чирк-чирк! - я став злидарем! Ніколи ще я не бачив такої винятково тонкої роботи. І він виконав її дуже просто, спритно орудуючи законом про "скидки". Він визначив мої "загальнодержавні та муніципальні податки" в такій-то сумі; мої "збитки від корабельних аварій, пожеж і т. ін." в такій-то; мої "збитки від продажу нерухомого майна" - в такій-то; далі йшли "збитки від продажу живого реманенту", "сплата за оренду садиби", "ремонт, меліорація, відсотки на позички", "попередні вирахування з моєї платні як офіцера армії та флоту Сполучених Штатів і як урядовця податкового відомства" - і таке інше в цьому ж дусі. Він зробив приголомшливі "скидки" по кожній з цих статей. Так, по кожній з цих статей без жодного винятку! І

коли, покінчивши з цим, він повернув мені папір, я ясно побачив, що за рік мій справжній прибуток становив одну тисячу двісті п'ятдесят доларів і сорок центів.

- Тепер,- сказав він,- тисяча доларів не підлягає оподаткуванню за законом. Отже, вам залишається тільки піти й підтвердити під присягою цей документ, а потім сплатити податок з двохсот п'ятдесяти доларів.

(Поки він виголошував свою промову, його неповнолітній синок Віллі поцупив у нього з жилетної кишені доларову банкноту і зник. Я готовий закластися на що завгодно, що якби мій незнайомець прийшов завтра до цього хлопчика, той не дав би йому правдивих свідчень про свої прибутки).

- Чи завжди,- спитав я,- ви обчислюєте "скидки" в такий спосіб, коли це стосується особисто вас, сер?

- А як же інакше! Коли б не було цих одинадцяти рятівних статей під загальною назвою "скидки", я б щороку впадав у злидні, щоб підтримувати наш ненависний і мерзотний, розбійницький і тиранічний уряд.

Цього добродія вважають в нас у місті за одного з найповажніших людей - людей, відомих своєю високою моральністю, комерційною чесністю, бездоганною порядністю, і я не міг не схилити голови перед його авторитетом.

Я подався у податкову контору і там, стоячи під докірливими поглядами свого недавнього гостя, присягою підтверджував брехню за брехнею, обман за обманом, підлоту за підлотою, аж поки моя душа не обросла дюйм за дюймом грубою корою кривоприсяжництва і самоповага не покинула мене на віки вічні.

Тільки - чого б це? Адже точнісінько так роблять щороку тисячі найбагатших, найпогордливіших, найповажніших, найшанованіших і найуславленіших людей Америки. Тож я перестав переживати. Тепер мені не соромно. Віднині я просто буду менше базікати і подбаю про те, щоб знов не опинитися в полоні деяких своїх жахливих звичок.